

VPLIV KULTURE NA ZDRAVJE IN ZAKAJ JO JE POTREBNO UPOŠTEVATI?!

Kulturno kompetentna in na osebo osredotočena oskrba

NIJZ Nacionalni inštitut
za javno zdravje

KAJ IMA KULTURA S TEM?!

SKUPAJ
ZA ZDRAVJE

Mag. Ajda Jelenc
Center za upravljanje programov
preventive in krepitev zdravja

Kaj je kultura?

Kultura (kot entiteta) ni vidna, se pa izraža in kaže na različne načine.

Kultura je vse, kar poznamo in imamo, je od človeka ustvarjen del našega okolja - tako materialni kot nematerialni, objektivni in subjektivni, vidni in manj vidni, zavestni in nezavedni elementi.

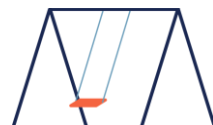
Kulturo izkušamo in doživljamo - izkustvo, doživetje kulture.

Kulturna identiteta je kompleksna. Posamezniki, ki si delijo kulturo, niso identični. Na identiteto, osebnost in način življenja vpliva več različnih dejavnikov.

Kaj nam pomeni zdravje, dobro počutje ...

Koncepti in izkušnje kot so zdravje, bolezen, trpljenje in oskrba, zdravljenje, za vsakega od nas pomenijo nekaj drugega, nosijo različne pomene. Vedno jih doživljamo in razumemo skozi kulturne in družbene dimenzije ter osebne psihološke okoliščine.

Kultura vpliva na zdravstvena prepričanja:

- Vsaka kultura ima sistem zdravstvenih prepričanj, s katerimi razlaga vzroke bolezni, načine zdravljenja in terapij in kdo je lahko del procesa.
- Upoštevanje kulture v tem smislu ima lahko ogromen učinek na sodelovanje in sprejemanje informacij ter pripravljenost nekaj storiti, uporabiti.

Izkušnje = zgodbe

Bolezen/zdravstvena težava in **izkušnja** bolezn: v okviru medicine definirana bolezen ni enaka posameznikovi izkušnji te bolezn.

Ker je družba zelo raznolika, obstaja za isto zdravstveno težavo več različnih pojmovanj, definicij, odnosov do nje, ravnanj itd.

- V okviru medicine/zdravstva je ta bolezen točno določena - ima svoje povzročitelje, znake, načine diagnoze, zdravljenja itd.
- Za posameznega človeka (ali skupino) pa je bolj kot to pomembna izkušnja te bolezn - od tega, kako jo dojema (če jo sploh dojema kot bolezen), kako se bo odzval, kako bo ravnal, kako bo izražal svoje občutke. Izkušnjo bolezn (ter vseh pomembnih dogodkov, situacij) izražamo in ji podeljujemo smisel **preko pripovedovanja zgodbe** - zato je **posameznika pomembno poslušati in upoštevati njegovo zgodbo (izvemo, kako si razlaga vzroke, simptome, vlogo težave, kako jo dojema, kakšno ravnanje pričakuje itd.)**.

Kulturni vpliv na posameznikova prepričanja in vrednote je v povezavi z zdravjem mogoč na naslednjih področjih:

- **predstave o telesu** (anatomiji, telesnih funkcijah, lepem in grdem, vitkem in debelem itd.);
- **dojemanje zdravja, bolezn in smrti** (npr. nekdo se lahko dobro počuti kljub bolezn in obratno);
- **dojemanje bolečine in bolečinsko vedenje**;
- **pomen in vloga trpljenja** (dojemano kot normalno, v določenih situacijah zaželeno, nujno ali nekaj, česar se je treba izogibati);
- **pogled na zdravstvene ustanove, zdravstveno osebje in druge terapevte** (nezaupanje, strah, žalitev prepričanj, slepo zaupanje);
- **rituali in običaji** (verski ali drugi);
- **meje zasebnosti, starosti, spola in odnosov** (dotik, način komuniciranja, pogledi, pozdravljanje itd.);
- **učinkovitost in vrednost posamezne vrste terapije** (jemanje zdravil, uporaba različnih načinov zdravljenja itd.);
- **posameznikova prepričanja glede dnevnega ritma in prakse, ki lahko usmerjajo njegove dnevne aktivnosti** (npr. diagnostični postopki pred sončnim zahodom ali navodila pacientom, da vzamejo zdravilo po ali pred dogodkom, na primer zajtrkom, namesto določene ure kot je 8.00);
- **družina in odnosi** (kdo sestavlja družino, izbrani ali krvni sorodniki, vloge družinskih članov pri odločanju in nudenju skrbi, dojemanje kaj je boljše za posameznika nasproti družine in kaj je boljše za družino kot celoto);
- **odločanje glede konsenza** pri zdravljenju (npr. deljenje informacij ali ščitenje pred informacijami s strani družine in odločanje v njegovem imenu);
- **samostojnost in skrb zase nasproti soodvisnosti in skrbi zame s strani drugih** (sam skrbi zase ali potrebuje veliko pozornosti, od koga);
- **način, vrednote komuniciranja** (očesni stik ali izogibanje direktnemu pogledu, neposredno spraševanje ali izogibanje neposrednim vprašanjem).

(College of Nurses of Ontario, 2009)

Medicina = kultura

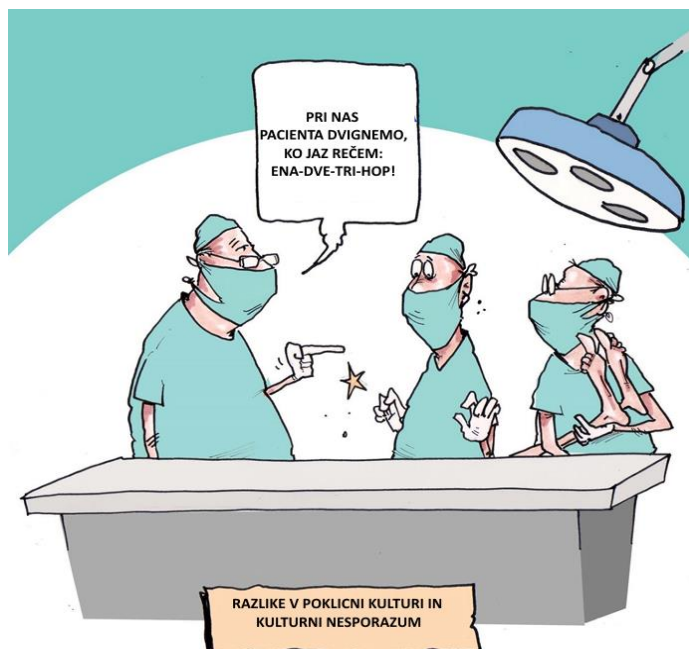

Medicina ima svoje posebne značilnosti: jezik, knjige, obnašanje, oblačila (nošo), pravila, vrednote, nauke, predsodke in stereotipe, šale, tehnologijo, postopke, prostore, izobraževanje in znanstveni sistem.

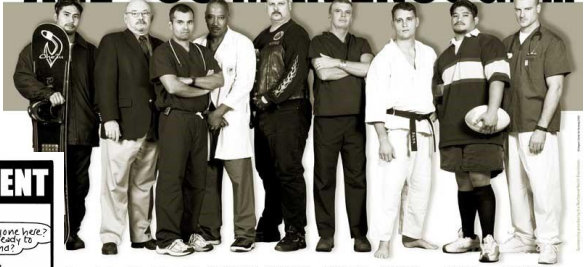
Medicina sama je svoj »kulturni sistem«, a tudi v zahodnem svetu obstajajo med državami in narodi razlike v razumevanje zahodne biomedicine in njenih praks. Medicinska kultura se zelo spreminja: od kraja do kraja je lahko zelo drugačna, poleg tega se spreminja skozi čas.

Zdravstveni delavci so socializirani v različne profesionalne kulture ko se učijo o normah, vrednotah in pričakovanjih svojega poklica.

ARE YOU MAN ENOUGH...

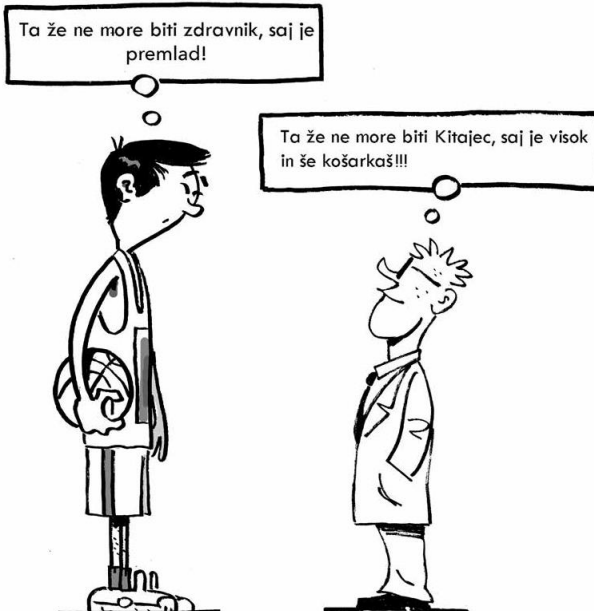

THE PERFECT RESIDENT

<p>Does not require sleep</p> <p>Steady income</p>	<p>Never has to eat</p> <p>Is everyone here? We're ready to round!</p> <p>Where are our mess orders? We need them to carry the charts.</p>
<p>Never has to pee.</p> <p>Wow, you just finished assisting on a 12-hour liver transplant, and you didn't have to scrub out once! How do you do it?</p> <p>Dunno, Discipline, I guess.</p>	<p>Basically powerless</p> <p>You spent the night at the hospital as a trainee? But you weren't even on call!</p> <p>What's your point?</p>
<p>Sometimes creepy operation to assist!</p> <p>If we hand-deliver these blood samples to the lab, it should take no more than three minutes to get the results. Why does it take twenty minutes to get the results? Is call the lab in twenty six minutes?</p>	<p>Has lost ability to feel pain</p> <p>Oh my GOD, is that an ACE STOPPING OUT OF YOUR HEAD?</p> <p>A WHAT STOPPED OUT OF MY MOUTH ROOM?</p> <p>How FREE PRESS IN THE LOBBY BY THE WAY?</p>

...TO BE A NURSE?

Want a career that demands **Intelligence, courage, and Skill**, and offers **unlimited opportunity**, consider **nursing**. For information about careers in nursing and educational and financial resources in Oregon, go to www.oregoncenterfornursing.org

Jaz in pacient... ko sva v stiku

- Poklicna - medicinska/zdravstvena kultura
- Osebna kultura zdravstvenega delavca
- Osebna kultura posameznika/pacienta
- Svoje pomene in razumevanja prinaša jezik, množični mediji in internet, tehnologija, industrija, zgodovinski dogodki, medicina kot znanstveni sistem, prostori zdravstvene oskrbe itd.

Stalno prevajanje medicinskega znanja in jezika ter pomoč zdravstvenih delavcev, da uporabniki to vključijo v svoje vsakodnevno življenje.

Izmenjava razumevanja, pomenov je odločilna za komunikacijo in skupno razumevanje.

Bolezen, slabo počutje, oviranost in bolečina so na eni strani biološko dejstvo, a hkrati za vsakega od nas nosijo tudi druge pomene. Vedno razumemo in doživljamo skozi kulturne in družbene procese ter osebne psihološke okoliščine.

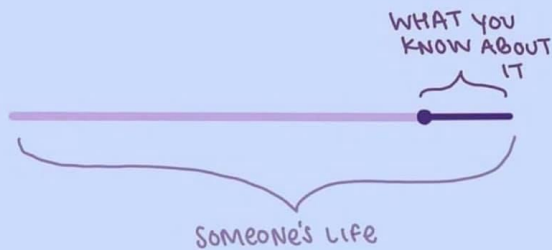

SREČANJE DVEH SVETOV

Pojem uravnotežene prehrane si vsak razlaga na svoj način.

WHY YOU SHOULD BE GENTLE WITH PEOPLE

@neerose2000ves

KULTURNE KOMPETENCE SO SKUPEK ZNANJ IN VEŠČIN V ODNOSIH Z LJUDMI, KI POSAMEZNIKU OMOGOČI, DA IZBOLJŠA SVOJE RAZUMEVANJE, OBČUTLJIVOST, SPREJEMANJE, SPOŠTOVANJE IN ODZIVANJE NA KULTURNE RAZLIKE IN ODNOSE, KI IZ NJIH IZHAJAJO. JE SPOSOBNOST UČINKOVITO SODELOVATI Z LJUDMI RAZLIČNIH KULTUR, KI SE JE STALNO UČIMO, JO RAZVIJAMO IN IZBOLJŠUJEMO.

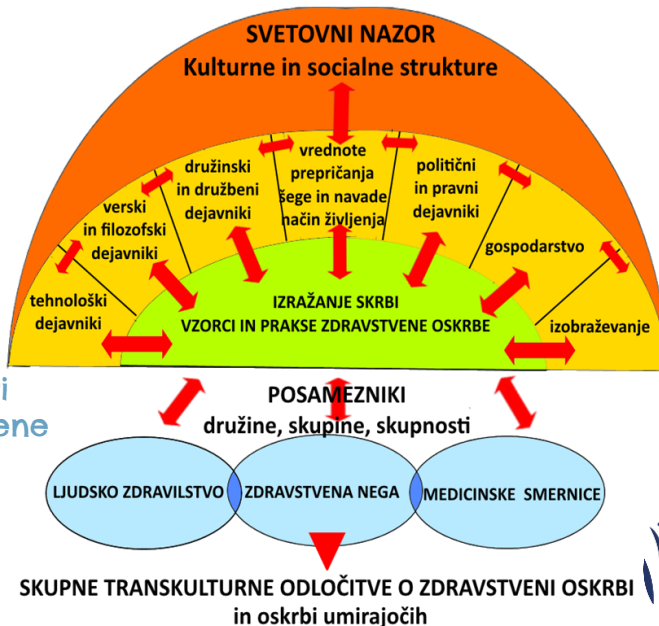
DR. MADELEINE LEININGER (1925-2012)
medicinska sestra in antropologinja

„Kulturna kompetentnost je znanost in praksa, ki se v povezavi z zdravstveno nego osredotoča na kulturne vrednote, prepričanja in navade posameznikov ali skupin iz različnih kultur.“

Dr. Madeleine Leininger

„Sončni vzhod“ – pomoč pri odkrivanju kulturne zdravstvene oskrbe

Leininger, Min McFarland, M.R. (2006)
 Culture care diversity and universality: A world-wide theory of nursing. NY: Jones & Bartlett, str. 43

ZAKAJ BI SE SPLOH OBREMENJEVALI S KULTURNIMI RAZLIKAMI?

Etični razlogi

Večje zaupanje uporabnikov

Odstranjanje možnosti za napake

Večja varnost uporabnikov zdravstvenih storitev

Povečanje zdravstvene pismenosti

Manj konfliktov

Večje zadovoljstvo uporabnikov in zdravstvenih
delavcev

Boljši izidi

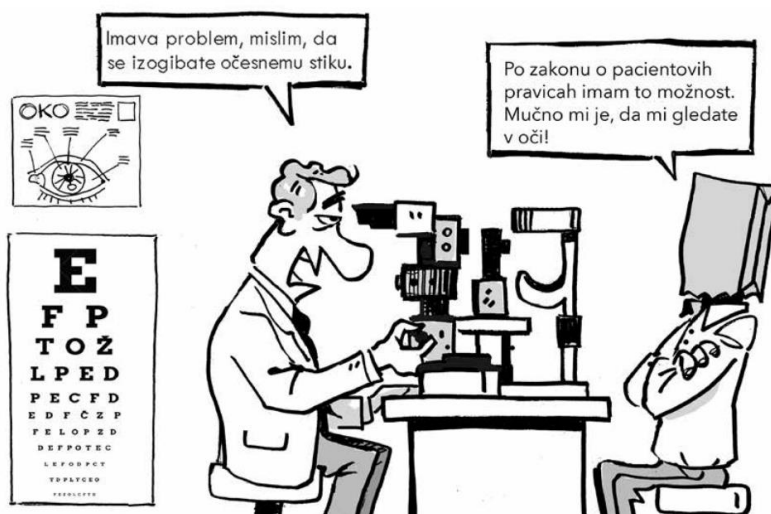
ZAKON O PACIENTOVH PRAVICAH

3. člen

Pri uresničevanju pravic pacientov po tem zakonu se upoštevajo zlasti naslednja načela:

- spoštovanje vsakogar kot človeka in spoštovanje njegovih moralnih, kulturnih, verskih, filozofskih in drugih osebnih prepričanj,
- spoštovanje telesne in duševne celovitosti ter varnosti,
- varstvo največje zdravstvene koristi za pacienta, zlasti otroka,
- spoštovanje zasebnosti,
- spoštovanje samostojnosti pri odločanju o zdravljenju,
- spoštovanje osebnosti in dostojanstva tako, da nihče ni socialno zaznamovan zaradi svojega zdravstvenega stanja in vzrokov, posledic ter okoliščin tega stanja ali zdravstvene oskrbe, ki jo je bil zaradi tega deležen (Uradni list RS, št. 15/2008 z dne 11. 2. 2008).

UNIVERZALNOST OČESNEGA STIKA?

- temeljna tema - znanje, naravnost - odnos in način dela - veščine

Priročnik Kulturne kompetence in zdravstvena oskrba

KULTURNE KOMPETENCE

IN ZDRAVSTVENA OSKRBA

Priročnik za razvijanje kulturnih kompetenc zdravstvenih delavcev

NIJZ
Nacionalni inštitut
za javno zdravje

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ
IN EVROPSKO KOHIZIJSKO POLITIKO

norway
grants

KORAKI DO KULTURNO KOMPETENTNE ZDRAVSTVENE OSKRBE

Zavedanje o lastni kulturi,
refleksijo lastnih
pedsodkov in pogledov
na svet;

Odnos do razlik med
kulturami;

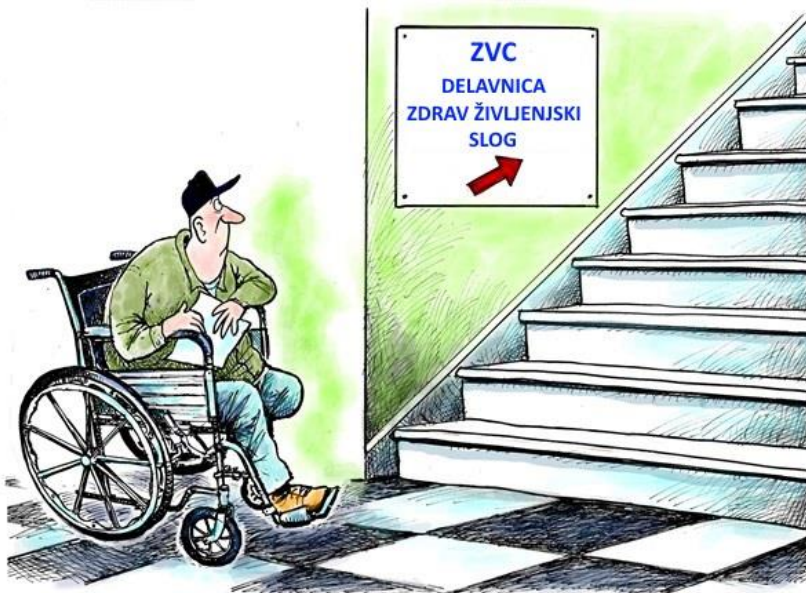

Znanje o različnih kulturnih
praksah in svetovnih nazorih;

Medkulturne veščine:
spodobnost, da se zavemo
razlik in jih upoštevamo pri
odnosu;

Medkulturne izkušnje: osebne
izkušnje z ljudmi iz različnih
okolij;

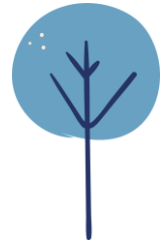
Željo biti kulturno kompetenten:
izgrajevanje kulturne kompetence
je proces, zato moramo stalno
dopolnjevati in skrbeti za
učinkovito delo, odnos v
kulturnem kontekstu vsakega
posameznika (pacienta).

NE SLIŠIM VAS!

Kako ravnati v stikih z osebami z okvarami sluha
Priročnik za zdravstvene delavce

Priročnik kako ravnati v stikih z osebami z okvarami sluha

CULTURAL COMPETENCY AND COVID-19

Guidelines for cross-cultural interactions

Use the **Three Tenets of Cross-Cultural Communication** to cultivate strong relationships in order to counteract fears and encourage safe behaviors during the pandemic.

EMPATHY
Empathy is not a feeling; it's an action. Show patients you care about what they're going through. Do this by listening, using attentive body language, and using reflective language.

CURIOSITY

Show patients that you're interested and alert to the challenges posed by the pandemic. Ask direct questions about how it is impacting their lives and their loved ones.

RESPECT

Misinformation abounds during times of heightened fear. Avoid judging patients who follow treatment and prevention advice that is not medically-based or scientifically sound.

QUALITY INTERACTIONS

Find more resources at qualityinteractions.com

Zdravstvena pismenost

<https://zdravstvena-pismenost.si/zdravstvena-pismenost/>

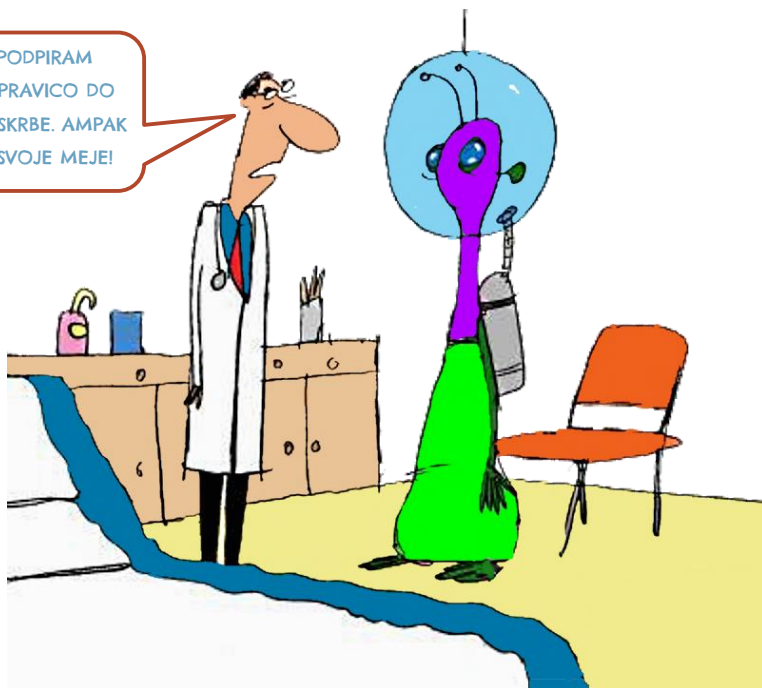
KULTURNA KOMPETENTNOST V DELOVNIH ORGANIZACIJAH IN MED ZDRAVSTVENIMI DELAVCI

Kulturna kompetentnost posameznih zdravstvenih delavcev še ne zagotavlja kulturno kompetentne zdravstvene oskrbe.

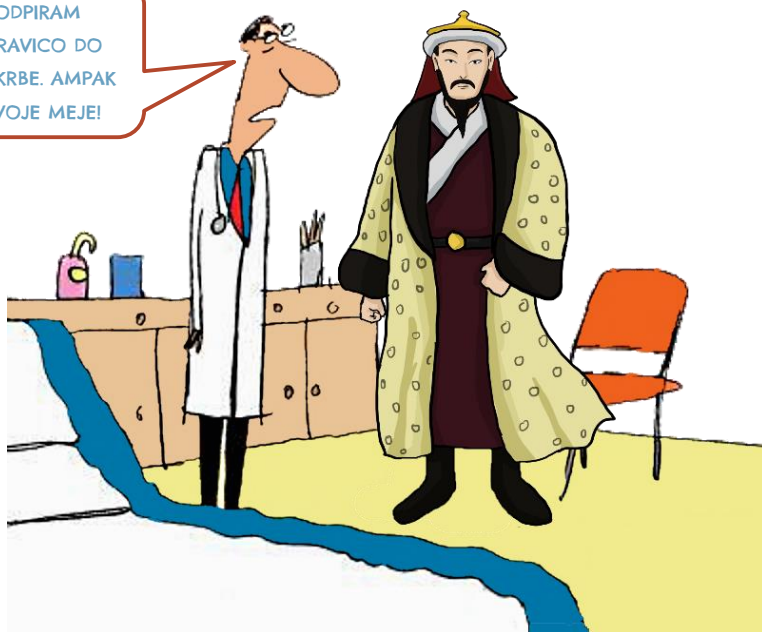
Poleg posameznega zdravstvenega delavca mora biti **kulturno kompetentno tudi delovno okolje**, kar pomeni, da naj bi skrbelo za:

- pozitivno naravnost do različnosti in spodbujanje kulturno senzibilne zdravstvene oskrbe;
- izvajanje samoocene kulturne kompetentnosti;
- razumevanje dinamike kulturnih interakcij;
- odgovornost za izobraževanje in ozaveščanje na področju večkulturnosti;
- prilagoditev zdravstvene oskrbe na kulturno raznolikost.

NAČELOMA PODPIRAM
UNIVERZALNO PRAVICO DO
ZDRAVSTVENE OSKRBE. AMPAK
- VSE IMA PA SVOJE MEJE!

NAČELOMA PODPIRAM
UNIVERZALNO PRAVICO DO
ZDRAVSTVENE OSKRBE. AMPAK
- VSE IMA PA SVOJE MEJE!

NAČELOMA PODPIRAM
UNIVERZALNO PRAVICO DO
ZDRAVSTVENE OSKRBE. AMPAK
- VSE IMA PA SVOJE MEJE!

NAČELOMA PODPIRAM
UNIVERZALNO PRAVICO DO
ZDRAVSTVENE OSKRBE. AMPAK
- VSE IMA PA SVOJE MEJE!

EKVADOR: DRUŽINA AYME, Tingo
Izdatki za hrano vsak teden: 32 \$
Najljubše jedi: banane

NEMČIJA: DRUŽINA MELANDER, Bargteheide
Izdatki za hrano na teden: 568 \$
Najljubše jedi: industrijsko pripravljene obroki, kruh s suhomesnatimi izdelki

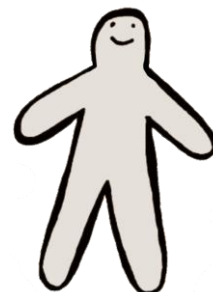

STANDARDI
**MEDKULTURNE
MEDIACIJE**
V ZDRAVSTVU

[Priročnik Standardi medkulture mediacije v zdravstvu](#)

RAZUMETI SEBE RAZUMETI UPORABNIKA

SPOŠTOVATI SEBE IN UPORABNIKA

- **KDO SEM JAZ?**
 - **KAKŠNA JE MOJA LASTNA KULTURA?**
 - **KAKŠNA JE POKLICNA KULTURA, KI JI PRIPADAM?**
 - **KAKO MOJA KULTURA VPLIVA NA MOJ ODNOS DO SVETA, DO PACIENTOV... DO MOJEGA DELA?**
 -
- **KDO JE MOJ PACIENT?**
 - **KAKŠNA JE NJEGOVA/NJENA KULTURA?**
 - **IZ KAKŠNEGA OKOLJA PRIHAJA?**
 - **KAKO SE ZNAJDE V MOJEM OKOLJU?**
 - **KAKO DOJEMA SVOJE TEŽAVE, ZARADI KATERIH JE TUKAJ?**
 - **KAKO LAHKO POMAGAM?**
 -

Slika je vredna tisoč
besed ...

"Veliko bolj pomembno
je razumeti, kdo ima
določeno bolezen,
kot pa katero bolezen
ima nekdo."

Hippocrates

"Kjer najdemo
ljubezen do večšine
zdravljenja, tam najdemo
tudi ljubezen do
sočloveka."

Hippocrates

"It is far more important
to know what person
the disease has than
what disease
the person has."

Hippocrates

"Wherever the art
of Medicine is loved,
there is also a love
of Humanity. "

Hippocrates

Raznolikost nas bogati!

Vprašanja?

ajda.jelenc@nijz.si

Presentation template by Slidesgo
Icons by FlatIcon
Infographics by Freepik
Images created by Freepik
Author introduction slide photo created by Freepik